

Doniesienia i notatki

Anna Klasa¹, Andrzej Palaczyk²

¹Ojcowski Park Narodowy, 32-047 Ojców 9
anna_klasa@wp.pl

²Muzeum Przyrodnicze Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN
ul. Św. Sebastiana 9, 31-049 Kraków
palaczyk@muzeum.pan.krakow.pl

Received: 18.11.2010

Reviewed: 25.03.2011

PIERWSZE DONIESIENIE O WYSTĘPOWANIU MĄCZLIKÓW (*ALEYRODIDAE*, *HEMIPTERA*) NA TERENIE BIESZCZADZKIEGO PARKU NARODOWEGO

First report about occurrence of whiteflies (*Aleyrodidae*, *Hemiptera*)
in the area of the Bieszczady National Park

Abstract: The paper presents the first information about the distribution and host plants of whiteflies in the Bieszczady National Park. Six species were recorded: *Aleurochiton pseudoplatani* Visn., *Aleyrodes asari* (Schrank), *A. loniceræ* Walk., *Bemisia carpini* (Koch), *B. paveli* (Zahr.) and *Pealius quercus* (Sign.). The locality of *Aleurochiton pseudoplatani* situated at an altitude of above 1100 m a.s.l. (Bukowska Pass; 1107 m a.s.l.) was found in the Bieszczady Mts. for the first time. It is the only known in Poland species of whitefly that exceeds the 1,100-metre contour-line. The highest location (800 m a.s.l.) of three species – *Bemisia carpini*, *B. paveli* and *Pealius quercus* – was also recorded.

Key words: whiteflies, *Aleyrodidae*, *Hemiptera*, Bieszczady National Park, Poland.

Bieszczadzki Park Narodowy jest jednym z ośmiu parków narodowych w Polsce, w których dotąd nie zanotowano ani jednego przedstawiciela mączlików (Klasa, Palaczyk 2008). Jedyne wzmianki o tej rodzinie pluskwiaków z Bieszczadów pochodzą z zachodnich krańców tego pasma graniczących z Beskidem Niskim, z okolic Komańczy. Z 18 znanych w Polsce gatunków *Aleyrodidae* stwierdzono tam pięć; dwa z rodzaju *Aleurochiton*: *A. aceris* (Mod.) i *A. pseudoplatani* Visn. oraz trzy z rodzaju *Aleyrodes*: *A. asari* (Schrank), *A. loniceræ* Walk. i *A. proletella* (L.) (Klasa 2000).

Poszukiwania mączlików prowadzono głównie w sierpniu 2009 r. oraz na przełomie kwietnia i maja 2010 r., przy okazji badań muchówek. Badaniami objęto rejon: Moczarnego i torfowiska „Wołosate” oraz dolinę Terebowca, podnóżowe partie Tarnicy i Rozsypaniec. Zbierano imagines i larwy IV stadium zwane pupariami, po których najłatwiej identyfikuje się gatunki. Większość rodzimych mączlików zimuje w postaci pupariów na opadłych lub zimozielonych liściach. Dlatego najlepszym terminem zbioru liści z pupariami jest październik i okres

wczesnej wiosny tuż po ustąpieniu śniegów. Mimo, że okres badań tych pluskwiaków nie był optymalny na terenie Parku stwierdzono 6 gatunków *Aleyrodidae*, w tym trzy nowe dla Bieszczadów: *Bemisia carpini*, *Bemisia paveli* i *Pealius quercus*; i kolejne trzy podane już wcześniej z okolic Komańczy: *Aleurochiton pseudoplatani*, *Aleyrodes asari* i *Aleyrodes lonicerae*. Łącznie z Bieszczadów znanych jest więc 8 gatunków mączlików (w Polsce – 17).

Wykaz gatunków

Aleurochiton pseudoplatani Visnya, 1936 – dolina potoku Nasiczniańskiego w okolicach dawnego kamieniołomu 9.08.2009 trzy wylinki i jedno puparium, leg. AK; Wołosate 750 m n.p.m. 30.04.2010, pojedyncze puparium zimowe, leg. AK; podnóże Tarnicy S - przy szlaku 800 m n.p.m. 1.05.2010, kilka pupariów zimowych, leg. AK; Dolina Terebowca 700 m n.p.m. 2.05.2010, kilka pupariów zimowych, leg. AK; przy szlaku na Rozsypaniec 900 m n.p.m. 4.05.2010, kilkanaście pupariów zimowych, do dziewięciu na jednym liściu, leg. AK; Przełęcz Bukowska 1107 m n.p.m. 4.05.2010, 10 pupariów zimowych (wszystkie ciemne), leg. AK; Moczarne 5.05.2010, kilka pupariów zimowych, leg. AK; Ustrzyki Dolne 24.09.2010, jedno puparium, leg. A. Softys-Lelek.

Wszystkie puparia zebrano na spodniej stronie liści jawora *Acer pseudoplatanus*.

Na uwagę zasługuje stanowisko *A. pseudoplatani* zlokalizowane na Przełęczy Bukowskiej na wysokości 1107 m n.p.m., ponieważ jest to najwyżej nad poziomem morza zanotowane miejsce występowania tego gatunku; na Babiej Górze sięga po 950, a w Tatrach po 1030 m n.p.m. Jest to jedyny znany w Polsce gatunek mączlika, który przekracza poziomiec 1100 m n.p.m.

Występuje w Europie Środkowej, na Zakaukaziu i w Turkmenii.

Aleyrodes asari (Schrank, 1801) – Moczarne 680 m n.p.m. 5.05.2010, kolonie samic (12♀♀) i resztki wylinek po pupariach na kilku liściach *Asarum europaeum*, leg. AK.

Aleyrodes lonicerae Walker, 1852 – Muczne 740 m n.p.m. 5.08.2003, dwa puparia na *Lonicera nigra*, leg. AK; Moczarne: – 700 m n.p.m. 12.08.2009, jedno puparium i pięć wylinek oraz kilkanaście imagines (w tym trzy pary in copulo) na *Impatiens noli-tangere*, leg. AK; – 800 m n.p.m. 10.08.2009, dwie wylinki po pupariach (z długimi włoskami) na *Veronica chamaedrys*, leg. AK; podnóże Tarnicy – przy szlaku 800 m n.p.m. 1.05.2010, nieliczne imagines na spodniej stronie liści *Rubus hirtus*, leg. AK; przy szlaku na Rozsypaniec nad Wołosatką 850 m n.p.m. 9.08.2010, jedno puparium na *Angelica sylvestris*, leg. AK.

Bemisia carpini (Koch, 1857) – podnóże Tarnicy stok S – przy szlaku 800 m n.p.m. 1.05.2010, 15 pupariów zimujących na *Rubus hirtus* i trzy puparia na *Corylus avellana*, leg. AK; Dolina Terebowca 700 m n.p.m. 2.05.2010, kilka pupariów na *C. avellana*, leg. AK; Wołosate – przy torfowisku 680 m n.p.m. 3.05.2010, trzy puparia na *C. avellana*, leg. AK; Moczarnie 5.05.2010, kilkanaście pupariów na *C. avellana*, leg. AK.

Stanowisko *Bemisia carpini* położone u podnóża Tarnicy na wysokości 800 m n.p.m. jest najwyżej nad poziomem morza zanotowanym miejscem występowania tego gatunku w kraju.

Bemisia paveli (Zahradnik, 1961) – Moczarnie 800 m n.p.m. 10.08.2009, cztery wylinki po pupariach letnich na *Veronica chamaedrys*, łąka na starym nasypie kolejowym, leg. AK

Gatunek ciepłolubny znany dotąd z byłej Czechosłowacji, Niemiec, Węgier, Izraela, Rumunii i Hiszpanii. W Polsce stwierdzony został na kilku stanowiskach na Wyżynie Krakowsko–Wieluńskiej i Wyżynie Małopolskiej na następujących roślinach: *Veronica chamaedrys*, *V. spicata* (*Scrophulariaceae*), *Nepeta pannonica*, *Origanum vulgare*, *Thymus pulegioides* (*Lamiaceae*), *Euphorbia cyparissias* (*Euphorbiaceae*), *Sarothamnus scoparius* (*Fabaceae*) (Klasa, Palaczyk 2009). W naszym kraju preferuje murawy kserotermiczne o gęstej darni na podłożu wapiennym i gipsowym. Ostatnio został znaleziony w Pieninach na Podskalnej Górze stok S – 680 m n.p.m. (13.09.2009, jedno puparium na *Origanum vulgare*, leg. A. Palaczyk); poza tym nie notowany w górach. Stanowisko w Bieszczadach znacznie odbiega charakterem od wszystkich dotychczas znanych miejsc występowania tego mączlika – jest położone w dnie doliny, na łące porastającej nasyp kolejowy, na wysokości 800 m n.p.m. Otoczenie nasypu stanowi rozległa i dobrze nasłoneczniona polana, powstała w miejscu dawnej stacji przeładunkowej drewna. Zanotowanie *B. paveli* w tym miejscu wskazuje na większą, niż dotychczas sądzono, tolerancję gatunku na ostry klimat.

Pealius quercus (Signoret, 1868) – podnóże Tarnicy stok S – przy szlaku 800 m n.p.m. 1.05.2010, pojedyncze puparium na *Fagus sylvatica*, leg. AK; Dolina Terebowca 700 m n.p.m. 2.05.2010, kilkanaście pupariów na *Corylus avellana*, leg. AK; okolice torfowiska „Wołosate” 680 m n.p.m. 3.05.2010, 1♂ na liściu *Lonicera nigra*, leg. AK; przy szlaku na Rozsypaniec 800 m n.p.m. 3.05.2010, w próbie kilkuset liści *F. sylvatica* 8% było zasiedlonych pupariami (w tym prawie 40% imagines opuściło puparia i pozostały wylinki) oraz 5♂♂ i 5♀♀ na roślinności zielnej; Moczarnie 5.05.2010, kilka pupariów na *C. avellana*, leg. AK.

Stanowisko *Pealius quercus* położone u podnóża Tarnicy na wysokości 800 m n.p.m. jest najwyżej nad poziomem morza zanotowanym miejscem występowania tego gatunku w kraju.

Perspektywy badań

W Bieszczadzkim Parku Narodowym możliwe jest występowanie co najmniej trzech dalszych gatunków mączlików: *Aleurochiton aceris* i *Aleyrodes proletella* wykazanych już wcześniej z zachodnich krańców Bieszczadów oraz *Aleurolobus wunni* (Ryberg). *A. aceris* jest monofagiem na klonie pospolitym, który jest notowany w Bieszczadzkim Parku Narodowym na kilkunastu stanowiskach (Zemanek, Winnicki 1999). Skontrolowano dwa stanowiska klonu – w Wetlinie, blisko granicy Parku, i na stoku Rozsypańca, ale mączlika nie znaleziono. *Aleyrodes proletella* pospolicie zasiedla glistnik jaskółcze ziele i rzadziej wilczomlecza migdałolistnego. Pierwszej z roślin nie odnaleziono na jedynym znanym w BdPN stanowisku, na Przełęczy Wyżniańskiej, a wilczomlecze skontrolowane w Dolinie Terebowca i Suchych Rzekach nie były zasiedlone. *Aleurolobus wunni* jest polifagiem i najczęściej występuje na kopytniku oraz wiciorzewie pospolitym. Kopytnik jest pospolity w Bieszczadach, ale mączlika jak dotąd nie udało się stwierdzić.

Literatura

- Klasa A. 2000. Mączliki (*Sternorrhyncha: Aleyrododea*) Bieszczadów. Monografie Bieszczadzkie 7: 223–224.
- Klasa A., Palaczyk A. 2008. Nowe dane o mączlikach (*Hemiptera: Aleyrodidae*) polskich parków narodowych. *Wiad. entomol.* 27, 1: 23–32.
- Klasa A., Palaczyk A. 2009. *Asterobemisia paveli* (Zahradnik, 1961) (*Hemiptera: Aleyrodidae*) - a whitefly new to the fauna of Poland with some new information about biology of the species. *Polish Journal of Entomology* 78: 127–133.
- Zemanek B., Winnicki T. 1999. Rośliny naczyniowe Bieszczadzkiego Parku Narodowego. Monografie Bieszczadzkie t. 3, Ustrzyki Dolne, 249 ss.